

Materialet për mësuesit 2.3

Liria dhe përgjegjësia - moduli me tre leksione

Ky është një grup leksionesh për t'u zgjedhur në përgjigje të nevojave të mësimit të nxënësve - si brenda kapitullit me katër module me leksione, ashtu edhe si një zgjerim alternativ i kapitullit. modulet shqyrtojnë kushtet e marrjes së përgjegjësisë në shoqëritë tona moderne:

Moduli 1: Të mësuarit se si të marrësh përgjegjësi është e pamundur pa marrë përsipër rreziqe.

Moduli nr 2: Si mund të jemi në të suksesshëm kur marrim përgjegjësi në shoqërinë tonë moderne, gjithnjë e më të ndërlikuara që zgjidh shumicën e kufijve tanë ekstrem?

Moduli nr 3: Stabiliteti i bashkësive demokratike ka një dimension kulturor - një grup të përbashkët të vlerave në mes të anëtarëve të tij që nuk mund të zbatohet, por me të cilin duhet të bihet dakord.

1. Dilema e rrezikut-përgjegjësisë

Zgjedhja lirisht është një e drejtë e njeriut, por kjo liri mbart përgjegjësi. Ne duhet të jemi gjithmonë të vetëdijshëm për ndikimin dhe pasojat që kanë vendimet dhe veprimet tona për veten tonë ose për të tjerët, sot dhe në të ardhmen, këtu apo diku tjetër në botë. (Shih modelin e qëndrueshmërisë në Fletën e punës së nxënësit 4.2).

Nga ana tjetër, ne vetëm mësojnë se si të marrim përgjegjësi në kushte të lirisë, e cila përfshin edhe lirinë për të dështuar. Për shembull, të rinjtë duan të dalin jashtë natën dhe në fundjavë. Prindërit e tyre presin që ata të jenë në shtëpi në një orë të caktuar dhe është përgjegjësi e të riut që t'i përmbahet marrëveshjes. Pa liri për të lëvizur lirshëm dhe për të marrë përsipër të gjitha rreziqet e përfshira, askush nuk do të mund të mësojë si të marrë përgjegjësi.

2. Kompleksiteti i dilemës - demokraci

Në këtë kapitull, nxënësit reflektojnë për atë se si të marrim përgjegjësi në situatat e përditshme. Ne shpesh duhet të vendosim në çast si të zgjidhim një dilemë. Detyra kryesore (mësimet e 2 dhe 3) i lejojnë nxënësit të analojë përmasat e përgjegjësive me lëvizje të ngadalta, dhe në këtë mënyrë, ata trainojnë intuitën e tyre. Marrja e përgjegjësive kërkon aftësi për t'u orientuar në situata komplekse në çast dhe pastaj, duke përdorur intuitën, të marrësh një vendim që do përballet me reflektimin kritik. Në përvojën tonë të përditshme, kjo është "normale" dhe ne të gjithë jemi të vetëdijshëm për rrezikun e të bërit të gabimeve, kur duhet të vendosim për çështje të vështira nën presionin e kohës. Trajnimi dhe përvoja na ndihmon për të përmirësuar intuitën, por problemi mbetet.

Kompleksiteti merr cilësi të ndryshme në nivel shoqëror ose global. Për shembull, ne shpesh e kemi zgjedhjen se si do të udhëtojmë nga A në B, për shembull nga shtëpia në shkollë. Shkuarja me makinë është më e përshtatshme, ndërsa marrja e autobusit ose biçikletës zgjat më shumë, për të mos përmendur vonesat e mundshme, lagështirën në një mot me shi etj. Çfarë zgjedhje do të bëjmë? Një kriter mund të jetë makina në varësi të ndryshimeve klimatike. Por, a do mundet vetëm makina ime të bëjë një ndryshim të tillë, veçanërisht në qoftë se vetëm një pakicë merr autobusin ose biçikletën? Çështja është shumë e ndërlikuar për një individ për ta trajtuar (shih njësinë 4). E njëjta vlen edhe kur ne duhet të marrim pjesë në një debat politik për një çështje të tillë – a po bëjmë ne sa duhet ose gjërat e duhura për të shmangur ndryshimet e klimës?

Kjo rritje në kompleksitet është tipike për shoqëritë moderne. Ato janë të lidhura me tregjet globale dhe varen nga njëri-tjetri në mënyrën sesi trajtojnë çështjet globale, si për shembull, ndryshimet klimatike. Duke pasur të bëjnë me çështje komplekse, bëhet më e vështirë edhe marrja e përgjegjësive. Ky është, në një farë mënyre, çmimi që ne duhet të paguajmë për rritjen e standardit tonë të jetesës në shoqëritë moderne, për shkak të arritjeve në shkencë, teknologji dhe arsim.

Intuita nuk na ndihmon më në marrjen e përgjegjësive për çështje të tilla komplekse si ndryshimet klimatike. Ne kemi nevojë për këshilla nga ekspertët. Në demokraci, qytetarët dhe politikanët, të cilët duhet të mbështeten te ekspertët për të kuptuar botën ku jetojnë, rrezikojnë të rrëshqasin në një lloj

oligarkie moderne, post-demokratike, një sundim i ekspertëve të cilët qytetarët nuk mund t'i kontrollojnë më. Kjo është dilema e kompleksitetit-demokraci.

Demokracia qëndron dhe bie me premtimin se çdo qytetar i interesuar mund të marrë pjesë në vendimmarrje. Për të bërë këtë me përgjegjësi kërkohen qytetarë të arsimuar. Edukimi është i vetmi shans që ne kemi për të zgjidhur dilemën e kompleksitetit. Zgjerimi i edukimit nuk ka qenë vetëm një forcë shtytëse e kompleksitetit në rritjes të shoqërinë moderne, por është gjithashtu edhe çelësi për tejkalimin e dilemës kompleksitetit-demokracisë.

3. Liria-dilema e stabilitetit: liria, pluralizmi dhe nevoja jonë për disa vlera të përbashkëta

Neni 18

Gjithkush ka të drejtën e lirisë së mendimit, ndërgjegjes dhe besimit; kjo e drejtë përfshin lirinë e ndryshimit të besimit ose bindjeve dhe lirinë që njeriu, qoftë vetë ose në bashkësi me të tjerët, në publik ose privatisht, për të manifestuar fenë ose bindjen e tij në mësimdhënie, kryerjes së kultit dhe ceremonive fetare.

Neni 19

Gjithkush ka të drejtën e lirisë së mendimit dhe të shprehjes; kjo e drejtë përfshin lirinë e mendimit pa ndërhyrje dhe për të kërkuar, marrë dhe dhënë informacion dhe ide me çfarëdo mjeti dhe pavarësisht nga kufijtë.

Deklarata Universale e të Drejtave të Njeriut (10 dhjetor 1948); teksti i plotë në broshurë e nxënësve 2.5.

Individët që ushtrojnë këto të drejta prodhojnë pluralizëm në shumë forma (shih kapitullin 3). Një nga pasojat është që njerëzit aderohet në besime të ndryshme fetare dhe sisteme të vlerave, edhe më shumë nëse kemi të pranishëm komunitete emigrantësh. Shoqëritë moderne janë laike dhe pluraliste - anëtarët e tyre të zhvillojnë qëndrime dhe identitete individuale (shih kapitullin 1). Përgjegjësia ka një dimension konstruktivist.

Nga ana tjetër, çdo komunitet mbështetet në një grup vlerash me të cilat bien dakord të gjithë anëtarët. Demokracia mbështetet, në mënyrë të barabartë, në një shtet të fortë dhe në një kulturë politike mbështetëse.

Kjo është dilema liri-stabilitet: një shtet demokratik dhe laik varet nga kushtet kulturore që institucionet dhe autoritetet e saj nuk mund t'i prodhojnë ose t'i zbatojnë. Një grup vlerash, rregullash dhe qëllimesh, të pranuar dhe vlerësuar në mënyrë kolektive, nuk mund të merret si e mirëqenë. Më saktë, është përgjegjësi e qytetarëve për të (ri) të negociuar dhe (ri) përcaktuar vlerat, rregullat dhe qëllimet e tyre. Edukimi dhe EQD/EDNJ në veçanti, luajnë një rol kyç në përmbushjen e kësaj sfide. Të drejtat e njeriut japin ndoshta të vetmen përmbledhje të rregullave dhe parimeve që mund të pranohen në mënyrë universale (shih mësimin 4 të këtij kapitulli, që fokusohet në nenin 1, DUDNJ). Të drejtat e njeriut theksojnë parimin e njohjes së ndërsjellë - rregulli i artë - por që nuk promovon ndonjë besim të caktuar fetar ose filozofi të etikës dhe të moralit. Nga ky këndvështrim, të drejtat e njeriut nuk janë vetëm burimi i problemit, por edhe çelësi për zgjidhjen.